

Žižkovské listy

Čtvrtletník Klubu přátel Žižkova

Číslo 48, leden 2011

Červený dvůr na rozhraní Strašnic a Žižkova

**Kdo krásu jednou miloval,
ten ji má rád pro všechen čas
a bloudí za ní bez cíle;
krása má nohy spanilé
obuté v měkké sandály.**

Jaroslav Seifert

**Stáří jde teskně o holi,
hůl se však změní v cokoli
tou věčně fantastickou hrou,
třeba i v křídla anděla,
která se k letu otevrou
bez bolesti a bez těla.**

O potřebě poezie v lidském životě

Žijeme ve století elektřiny a nikoli ve století sonetů a madrigalů. A konec konců není tomu tak dávno, kdy černě na bílém naprostý zánik poezie byl vyhlášen a básníci, pokud tomu uvěřili, počali se rychle chápati jiných řemesel, aby je snad nakonec nestihl osud ubohých příštípkařů, naříkajících ve stínu Baťových fabrik. To stalo se tenkrát, kdy poprvé v patřičně silném rámečku typografickém a podle vzoru hesel: „Plivati je zde zakázáno“ a „Neračte se dotýkati“ zaburácelo na stránkách moderních uměleckých časopisů tiskařskou černí heslo sovětského básníka Ilji Erenburga:

Nové umění
přestane být
uměním!

Nebyla již dokonce vymyšlena poezie zcela nová a zcela odlišná od poezie dřívější? Básníci zahodili tedy svoje pera a dovedností mistrů krejčovských počali vystříhovat fotografie, nalepující obrazové básně, byl vynalezen – bohužel nikoli realizován – poctivý automat, který opatřen tajemnou klávesnicí, konstruovanou podle poetických zálib i potřeb toho i onoho básníka, chrлил při klepnutí koncentrované esence úžasných vůní, které, omamující podle ročních počasí, působily mnohem důkladněji nežli černě paséistických básní.

Co s básněmi, co se sochami a obrazy, když nové umění přestane být uměním? Obrazy, malované na špinavá plátna špinavými barvami?

Kdepak!

Úžasně ohňostroje nad řekami, rakety, vzbuchující a zhasínající pod modrými oblaky elektrických večerů...

Píseň a melodie?

Kdepak!

Hluk aut a vrčení vrtulí, houkačky, motory, sirény – to bude nová moderní hudba našeho století. Stroj – to je moderní plastika dneška; sochaři, inspirujte se strojem!

Právě si vzpomínám, s jakým zalíbením díval jsem se v té době z paluby parníčku na Vltavě do špinavé a smrduté kotelny, kde topiči pili pivo z litrových láhví a plivali na zem. Jak by ne!! Vždyť tam dole otáčela se veliká kola a vzdychaly lesklé píсты. To byl svět, v němž se radostí tetelila dvacetiletá duše, pohrdající všemi Venušemi z bílých mramorů a všemi básníky od počátku světa. Na jedné z prvních výstav Devětsilu zastoupeno bylo umění výtvarné krásným běloučkým záchranným pasem, figurínou z kadeřnického závodu a kuličkovými ložisky. Vzpomínám si – a je mi to k smíchu – byl jsem to právě já, jenž s planoucími tvářemi přenášel líbeznou voskovou krásku

na výstavu a plavá kadeř jejího účesu šimrala mě dovádívě na spáncích.

Na místo portrétů bylo na stěně výstavy zavěšeno veliké zrcadlo, které bezradnému návštěvníku říkalo zřetelně: Váš portrét, pane.

Ó, léta mladosti!

Jak bych dnes, shledávaje, že tato mladá léta, tato léta učednická, uplynula rozmarně a překotně, aniž bych naučil se něčemu jinému, než psaní veršů – a to ještě velmi špatně. Vždyť toto řemeslo Homérovo a Baudelairovo není právě z nejlhčích. Jak mohu dnes odolatí sterým pochybnostem, které na mě dorážejí, i když kouzlo těchto pošetilých ztřeštěností dávno vyvanulo?

Nemají snad přece jen skomírající herky fiakristů, shlížející se s žalostnou rezignací v zrcadlech blatníků, aspoň něco společného s mytologickým Pegasem, kterého malují letícího na dvou křídlech?

Přemítaje, odpovídám sobě samému.

Na Královských Vinohradech na Fochově třídě žil dlouhá léta bohatý domácí pán, majitel velkého krámu uzenářského. Od chvíle, kdy zavřel za sebou naposledy dveře školní světnice, nepřečetl ani jediné knížky. Ani románu, tím méně básní. Byl na to ostatně hrdý. Velmi by se býval zlobil, kdyby jeho dcerka sedla si doma ke knížce. Měl o tom zbytečném utrácení času velmi přísné názory. A tento pán jednoho dne umřel. Sotva oschly nad jeho rakví hroudy, postavili mu za hlavu veliký pomník. A víte, co bylo na pomníku vytesáno písmem zlatým?

*Po životě a po vši světské zlobě,
dřímej tu sladce klidným snem,
necht' šumí vrba na tvém hrobě,
necht' je ti lehká černá zem.*

A tak přece jen bylo mu zapotřebí aspoň kapičky té božské štávy.

Znal jsem však ještě jiného. Zdřevěněl již

téměř u svého kancelářského stolku v malé poštovní úřadovně, kde proháněl jednak všemožná číslíčka po rubrikách knih a pak i svůj podřízený personál. Knih rovněž v životě nepotřeboval. Vyslovil-li někdo před ním slovo poezie, představil si hned snící, uplakanou a protivnou blondýnu u potoka pod vrbou a jednoho opilého básníka, který občas rušil klid jeho idylického hostince. V jeho saloně však, za sklem starobylého skleníku, měl tu dobrou českou sklenici s kovovým víčkem a na ní ten dobrý, známý český verš:

*Dobré pivo, děvy hezké,
to jsou dary země české.*

A na straně druhé:

*Kde se pivo vaří,
tam se dobře daří.*

A ještě za dvacet let bude vzpomínat na solidní staropražskou hospodu, jejíž stěny pomalovány jsou krásnými verši, z nichž zejména jeden utkvěl mu hluboko v paměti:

*Pij, čas změní tvoje vlasy v stříbro
a nos truňkem promění se v měď.*

Přemnoho Pražanů dobře ví o podivuhodném rozmachu malé kupecké firmy Brouk a Babka na Letné. Praživali před léty za malým výkladem kávu a prodávali cikorii. Rozmachu této firmy se pranic nedívám. Přispěla k němu v nemalé míře i poezie. Na ohradě dřívějšího hřiště A. C. Sparta dlouhá léta skvěl se veršovaný nápis:

*Ví to otec, ví to matka,
kde je firma Brouk a Babka.*

Není to sice verš ani krásný, ani ducha=plný, ale verš to přece jenom je. A i špatný básník je básníkem!

Nechtěl bych věru unavovati čtenáře nesmyslným výpočtem nových a nových dokladů, jimiž nechci vlastně nic jiného, než posílit svou vlastní naději a důvěru, ale přece jen musím uvést ještě několik citátů. V pražských sadech skvěla se ještě před

nedávnm veliká bílá tabulka, na které neznámý radniční básník pobízel dívky kolem skotačící:

*Sypej, dítko, ptáčku zrní,
on ti mile pozavrní.*

Možná, že si i mnohý z čtenářů dokonce vzpomene, jak dávno a dávno všeptával do ouška zamilované krásky veršované poklony – tak výmluvné, nebo v tanečních hodinách vpisoval inkoustovou tužkou na nasliněná žebírka vějířů zatrachtilá vyznání o lásce; o lásce, která je sluníčkem života. Snad si též připomene vroucí dedikace z těch dobrých, zlatých dívčích památníků:

*Až jednou otevřeš na této stránce knihu,
již jsem Tobě daroval,
ó, zdaž si vzpomeneš na svého přítele
v dálce,*

který tě k smrti miloval?

Anebo:

*Až budeš milovat a životem Tě láska
bude vésti,
věz, že jenom jednou kvete v roce máj
a jenom jednou v lásce kvete štěstí –
kteréžto dva verše poslední jsou tak trochu
zplagovány z ručníků, které kdysi visívaly
nad toaletními stolky našich maminek.*

A ještě naposled: přiznejte se, přiznejme

všichni, kdo z nás, alespoň jednou, jenom jedinkrát ve svém životě, neokusoval zuřivě konec násadky, lově v hlubokosti svých utajovaných citů překrásné rýmy

moře – hoře

duše – hluše

milování – slitování

krásná – jasná,

když jeho srdcem zacloumala láska a na čtvrtce bílého papíru zjevovaly se dívčí oči?

V těchto dnech dozvěděli jsme se z novin, že i pan ředitel Živnobanky, tento vážený pán, kterého si nejraději představujeme růžově spokojeného na pytlí peněz, ve svém mládí pokusil se též o knížku sentimentální lyriky. A řekněte prosím, jak se to rýmuje: poezie a Živnobanka!

Když jsme se pokusili takto vyhmatali lyrické kořánky v půdách tak málo výživných, snad přece jen není to s poezií tak zlé, snad přece jen i dnes, kdy boxerské rukavice, raketa či fotbalový míč vzrušují veřejnost mnohem více než lyrický brk básníkův, snad přece jen tento křehoučký nástroj není tak docela ztracen a dojde své cti jako jiný nástroj v rukou jiných řemeslníků.

Jaroslav Seifert, 1931

DROBNÉ UZPOMÍNKY Z MLÁDÍ Alice Masarykové

Jako každého roku, tak i do Školské ulice přišel k nám Mikuláš. Na toho šestého prosince roku 1888 si pamatuji zvláště dobře. Byli jsme shromážděni všichni vespolek. Herbert vážně očekával věci příštích a já jsem byla nesvá – zanedlouho potom jsem onemocněla těžkou spálou.

Mikuláš vešel - velebný stařec ve lněném řasnatém rouše, s mitrou na hlavě. Později jsem se dověděla, že mitra byla vyrobena

z válcového pouzdra na rukávník, které bylo přivázáno na temeni hlavy; přes ně přehozená rouška splývala na ramena. Na zádech měl Mikuláš velký pytel – ve skutečnosti to byla cícha – a jeho obsah, jablka, pomeranče, ořechy, fíky, sušené hrozny, vysypal na zem, na koberec, dříve však nám rozdál dárky. Obrátil se k matce se slovy: „Jakpak jste, paní Masaryková, spokojena s dětmi?“ Protože matka byla

s námi dost spokojena, podal každému malý dárek. Já, malý skeptik, jsem postrádala otce a nějak jsem tušila spojitost mezi velebným Mikulášem a tatínkem.

Chvilí po odchodu Mikuláše přišel otec a usadil se mezi námi. Přistoupila jsem k němu, položila hlavičku na jeho rameno a rozplakala jsem se. Od přírody hodně uzavřená, ten pocit důvěry a bezpečnosti, který jsem v tu chvíli zažila u milého otce, mi zůstal po celý život drahou vzpomínkou.

Mé rozechvění bylo předzvěstí velmi těžké spály, kterou jsem onemocněla po Vánocích. Tenkrát matka udělala z jídelny izolační pokoj a uložila mě na divan vedle stolu, na němž stál vánoční strom. Dodnes cítím příjemnou vůni jehličí, slyším matčiny kroky a cítím dotek její ruky, která mě tak pečlivě a nesobecky ošetřovala. Napočítali jsme třináct večerních obřadů; nedovedla bych je dnes všechny vypočítat – umyla mne, učesala, namazala olejem, pak tu byly nějaké medicíny a konečně postavila vedle postele sklenici s čerstvou vodou, položila čistý kapesní šátek a přála mi dobrou noc. Ač jsme mluvili výhradně česky, ten její milý večerní pozdrav vždy zněl „Good Night!“

Matka přejala české zvyky.

O Vánocích jsme mívali kapry a vánočky, o Velikonocích mazance. Milovali jsme ten týden před Štědrým večerem

– sedali jsme všichni kolem jídelního stolu, navazovali stříbrné nitky na stopky jablíček, na fíky, datle a pomeranče. Cukroví jsme na stromku neměli – toho vůbec v našem domě nebylo. Zlatili jsme ořechy: vlhký ořech se

zabalil do malého čtverce pozlátka, které přilnulo ke tvaru ořechu. Ze skladiště se snesla zase krabice se skleněnými rampouchy, se stříbrnými nitěmi jinovatky a s velikou zářivou hvězdou, kterou jsme připevňovali na samý vrchol stromu sahajícího až do stropu. Otec chodil kolem nás, napravoval a pomáhal, když nitka někomu ne a ne držet, narovnával drátky na rampouších a ukazoval, jak se zlatí ořechy.

Po radostném vzrušení Vánoc jsme zase chodili do školy, psali úlohy a doma se učili jazykům

a hudbě. Přípravka městské školy a město pověřily několik vlasteneckých žen dobrovolným dozorem v hodinách ručních prací. Jednou k nám přišla dcera Palackého, paní Marie Riegrová, podívat se, jak pracujeme. Jak hluboce zapůsobila na mne a myslím i na nás všechny! Krásný člověk velké kultury literární a hudební, které se jí dostalo v prostředí rodiny Palackých. Vidím ji před sebou, s hladce přičesanými vlasy, jasným obličejem a s klidnými pohyby. Měla černé vlněné šaty s bílým límečkem, sepjatým zlatým špendlíkem. Pěkný vzor ušlechtilé české hospodyně, která dokonale vládne jehlou, háčkem i dráty na pletení a miluje knihu i hudbu.

Herbert a Olga měli spíše nadání výtvarné a byli dobrými sportovci. Jenda a já jsme se zas zajímali o hudbu, jenže Jenda v hudbě vynikal nad námi všemi. Stal se později žákem slavného učitele Slavkovského a chodil do hudebních společností, do divadla k stání a na koncerty.

Já, dorůstajíc, jsem často s matkou hrávala na čtyři ruce Haydna a Beethovena, někdy také Mozarta. Když jsem s ní hrála, vždy jsem věděla, že musím být mistru skladateli věrna. Matka, jakoby mi pomáhala dostat se na jeho úroveň. Přátelství s ní mi bylo čímsi posvátným. Měla jsem pocit, že se pohybuje v jiné sféře než já; vycitřovala jsem její jistotu a uvědomělost.

Matka s námi v létě chodila na plovárnu, v zimě na kluziště. Vidím ji, jak se prochází vedle kluziště, v černém kostýmu, v klobouku pokrytém pštrosím peřím.

V době, kdy jsme chodili do obecné a měšťanské školy, matka nás často doprovázela do Sokola. Všichni jsme prošli sokolskou výchovou. Nejdřív, když jsme bydleli ještě ve Školské ulici, chodil do Sokola

jenom Herbert a my s matkou jsme někdy pozorovali cvičení z galerie v původní Tyršově sokolovně. Z té doby se pamatuji na originální zjev Kleměni Hanušové, která tak mnoho znamenala pro Tyrše a pro jeho ženský tělocvik. Celé to ovzduší připomínalo Tyrše a jeho práci.

Tyršovi se v sokolstvu krásně podařilo řešit poměr jednotlivce k celku. Sokolu jde o osobní zodpovědnost. „Zdravý duch v zdravém těle,“ a zároveň vědomí své zodpovědnosti vůči celé obci a vůči celému národu. A tak vzpomínám na naši rodinu ve Školské ulici, na mnohé milé i těžké chvíle, které jsme tam zažili.

Školní rok končil pravidelně patnáctým červencem a nastaly prázdniny, které pro nás ve vzpomínce znamenají Bystřičku – Slovensko. V září zas návrat do Prahy – otvíraly se školy a co nevidět byl tu opět Mikuláš a Vánoce.

*Podle knihy A. Masarykové
Dětství a mládí
zpracovala JP*

Foto: Archiv Lenky Bobíkové, Právo

Augustin Bergr vzpomíná (2. ČÁST)

*Tichá zahrada mrtvých duší, místo, kam přilétají vzpomínky: Olšanské hřbitovy. Jsou odpočinkem mnoha těch, kteří žili, milovali se i plakali. Leží tu i Augustin Bergr (*11. 8. 1861, Praha, +11. 6. 1945), choreograf a baletní mistr Národního divadla a jeho krásná manželka primabalerína Giulietta Paltrinierová (* 6. 1. 1866 Modena – Itálie, + 28. 11. 1889 Praha)*

Kniha Vzpomínky Augustina Bergra je plná vzpomínek nejen na krásný vztah dvou umělců, ale také na období, kdy se balet definitivně vymanil z cirkusových šapitó a zařadil se k vrcholnému divadelnímu

umění, po bok opery a činohry. Otevřeme tedy knihu a pokračujeme ve čtení...

A přiblížila se premiéra baletu Excelsior 1. srpna 1885. Těžko se dnes dá popsat tehdejší vrušení. Divadlo bylo vyprodáno. Celá Praha už několik dní nemluvila o ničem jiném než o velkých přípravách na Excelsior. Nadšení bylo nesmírné. Úspěch stoupal od obrazu k obrazu. Hledištěm se nesla po každé proměně i při otevřené scéně nekonečná bouře potlesku. Giulietta Paltrinierová se stala od prvního svého vystoupení miláčkem Prahy pro své jemné, graciosní a virtuosní umění, pro svou ušlechtilou ladnost a ztepilou krásu.

V srpnu i září po premiéře Excelsiora byli oba umělci – Giulietta i Augustin – velmi zaměstnaní, skoro každý den tančili a Excelsior vyžadoval vypětí všech sil. „Byli jsme však šťastni, že jsme stále spolu,“ sní ve vzpomínkách Augustin. Ve volných chvílích někdy provázel Giuliettu i její příbuznou Savignu po Praze. S Giuliettou si vyprávěli o svém životě. Giulietta pocházela z vážené italské rodiny. Byla vychována v Miláně u své tety Elis, která byla starší

sestrou Giuliettiny velmi mladé matky Klaudiny. Elis i Klaudina byly dcerami bohatého milánského kavárníka Turconioho. Obě byly mimickým umělkyněmi v milánské La Scale. Klaudina se provdala za advokáta Giovanniho Paltrinieriho z vážené rodiny v Modeně. Z tohoto manželství se naro-

dila Giulietta a další děti – Napoleon, Ema, Amelie a nejmladší Lisetka. Otec byl sportovec a náruživý dostihový hráč. Jeho vášni padlo za oběť celé rodinné jmění. Giuliettě bylo devět, když přišla k tetě Elise do Milána. Přes osm let se učila v milánské baletní škole, než se stala diplomovanou primabalerínou. Amelie se dostala do divadla v Římě a když onemocněla, odjela za ní do Říma její matka Klaudina a už u ní zůstala. Nejmladší Lisetky se ujala teta Elis v Miláně.

V té době odjela Giulietta do Turína. Nebyla tam však ani celý rok a přijala nabídku primabaleríny v Praze. Giulietta seznámila Augustina Bergra s paní Brábkovou, chotí profesora, u které v Praze bydlela. Paní profesorová pozvala Bergra do rodiny. Chodil tam rád, jako domů. Brábkovi měli Giuliettu

rádi a brzy ho brali jako jejího snoubence. Giulietta napsala své tetičce Elis do Milána, že má vážnou známost.

Už před premiérou Démona chodívala Giulietta do Augustova mládeneckého bytu v Myslíkově ulici. Jednou se však bolestně rozplakala. „Ptal jsem jí tehdy, proč je smutná, co ji trápí.“ Bergrovi zvlhly oči při vzpomínce. „Svěřila se mi, že by si musela zoufat, kdybych ji opustil. Sliboval jsem jí a ujišťoval ji, že jsem přešťasten, že ji mám

a že se s ní ožením. Teprve pak se usmála. Hned napsala tetě, že se vezmeme a já jsem požádal její rodiče o svolení k sňatku. Zavedl jsem Giuliettu také ke své mamince a oznámil jsem jí, že se s Giuliettou ožením,“ popisuje Berger své šťastné rozhodnutí. „Maminka Julinku, jak od té doby Giuliettě

říkala, velmi mile přijala a jednala s ní jako s dcerou. Líbila se jí. Viděla ji několikrát na jevišti Národního divadla a věděla také, že si získala srdce všech diváků. Maminku jen mrzelo, že si nemůže s Giuliettou povídat. Ale Giulietta se snažila naučit česky. Mně česky říkala, Gustýnec“. Česká výslovnost jí však působila velké potíže.

Giuliettě odpověděla teta Elisa na dopis. Naše náhlé rozhodnutí ji překvapilo; napsala také, že už není třeba, aby Savigna byla dále s Giuliettou v Praze. Elisa také slíbila, že vše potřebné ke svatbě obstará. Savigna se vrátila do Itálie a my jsme prožili velmi příjemné Vánoce v rodině Brábkových,“ vzpomíná Berger.

Svatba oběma umělcům začínala působit značné starosti. Teta Elisa v Miláně s vyřizováním nezbytností pro svatbu své

neteře, která byla příslušnicí jiného státu, nespěchala. A Giulietta nechtěla svolit k vysvětlení, proč se svatbou tak spěchají. Ani odpověď Giuliettina otce, kterého Bergr požádal o její ruku, nepřicházela. Giuliettu všechno rozrušovalo. Lépe na tom nebyl ani její snoubenec. „Při obtížných rolích v divadle mi pomyšlení na to, v jakém je stavu, působilo starosti. Vypτάval jsem se jí, zda jí těžká role nepůsobí potíže, prosil jsem ji, že by bylo lepší se vším se svěřit řediteli Šubrtovi, aby zatím nemusela hrát. Nechtěla však o ničem takovém ani slyšet,“ vzpomínal Augustin. Giulietta chodila sešněrovaná, že nikdo až do svatby neměl o ničem ani tušení. Hrála a tančila překrásně, při vystoupeních měla triumfální úspěchy. Kritiky chválily její velké graciózní umění.

Bergrovi však působilo starosti to, že Giulietta chtěla stále ještě tančit. Přemlouval ji, prosil, někdy se až hněval. Všechno však bylo marné. Když 20. června 1886 byla nově vypravena Glinkova opera Ruslan a Ludmila s baletem a před tím 10. června premiéra opery Křištof Kolumbus - obě s velkou výpravou a baletem, Giulietta v obou ještě vystupovala.

Bergr konečně zakročil. Zašel k řediteli Šubrtovi a oznámil mu, že jeho choť je nemocná a že nebude několik neděl tančit. Ředitel podivil náhlému onemocnění a tak Bergrovi nezbyvalo, než mu důvěrně svěřit, o jako nemoc jde. „Prosil jsem ho kvůli Giuliettě, které si Šubrt velmi vážil, aby o všem pomlčel. Ujistil mě o tom a také své slovo dodržel.“ Telegraficky byla objednána náhradní primabalerína Angelina Spotti, také z milánské školy, Giuliettina známá. V několika dnech přijela a Giulietta, která ještě vystoupila ke konci června, byla donucena přerušit své vystupování. Vzbudilo to ovšem v divadle velký údiv a neobešlo se to bez různých úvah a pověstí. Vše objasnila až zpráva, která se roznesla po krátkých červencových prázdninách v divadle, že Augustin Bergr je šťastným otcem a Giulietta přešťastnou maminkou. Narodila

se jim 29. července, na sv. Boženu, zdravá dceruška.

„Bylo to už v našem větším bytě v Příčné ulici, kdy už u nás bydlela maminka. Tatínek zůstal u nejstaršího bratra Jana, ale chodíval k nám denně,“ pamatuje si Bergr. Už než se dítě narodilo, maminku znepokojoval Giuliettin nehezký kašel, který ji trápil zvláště v noci. „Gustýnku, ten Julinčin kašel mi působí starostí – není nějak nemocná – to už také dříve kašlávala? – svěřila se mi starostlivě matka. Byl jsem šťasten, že mám i druhou starost za sebou, že Giulietta vše dobře přečkala a vysmál jsem se maminčině úzkostlivosti. Upokojil jsem ji, že teď už bude všechno v pořádku, teď že už bude Julinka zase zdráva.“

V divadle zprávě o narození dítěte zprvu nevěřili. Vždyť nikdo na primabaleríně nic nepozoroval a ještě v červnu vystupovala se svou obvyklou grácií.

Také sám Bergr se tomu v duchu divil a mnohokrát si vyčítal, co Giulietta musela asi vytrpět. „Byl jsem rád, nesmírně rád, že nejhorší máme už za sebou,“ vzpomíná na chvíle úlevy.

„No to jste si ale pospíšili,“ smáli se mu v divadle, když mu gratulovali k narození dcerušky. A Giulietta byla v bytě zahrnuta květinami, které jí posílali z divadla i její četní ctitelé a ctitelky. Všechny ty kytice posílala Giulietta hned druhý den do svého zamilovaného kostela Panně Marii u sv. Vojtěcha.

„Byla přešťastná, usmívala se na mne z bělostných polštářů, od nichž se odrážely její tmavé vlasy, které jsem něžně hladíval. Dívala se na mne zářícíma očima, jemně mi tiskla ruce a šeptala mi, jak je šťastná, že je maminkou, že máme dcerušku...“

Křtiny se konaly v kostele u sv. Štěpána a kmotrou byla primabalerína Angelina Spotti. Holčička dostala při křtu jméno Angelína po své kmotře a druhé jméno Boženka, protože se narodila 29. července na svátek sv. Boženy a z úcty k Bergrovi příteli Náprstkovi, jehož dcerka se jmenovala také Boženka.

Při premiéře velkého baletu *Flik a Flok* s Bergrovou choreografií *Giulietta* zatím nevystoupila. Bylo jí to velmi líto, ale vzhdyt premiéra byla 1. srpna. Zastupovala ji Angelina Spotti, jako přídatek byl vypraven poslední obraz – vítězství *Amora* z velkého baletu od Mansottiho „*Amor*“. V obou těchto velkých baletech potom *Giulietta* neobyčejně vynikala. V *Amoru* tančila titulní roli. Sestupovala z nebeských výšin, z několikametrové výše, z vrcholu prodlouženého jeviště. Až skoro k budce nápovědy sestupovala zády k obecenstvu – ještě nebyla ani v polovině a už se hlediště otrásalo nadšeným potleskem. Po obou stranách tančil baletní sbor se stříbrnými věnci, z něhož se nakonec vyvinulo velké ballabile.

Už předtím mě vyzval ředitel Šubrt, abych připravil na Vánoce nějaký balet. Hovořil jsem o tom se svým přítelem, kapelníkem Angrem. Anger se zamyslel a řekl mi: Poslouchej Auguste, kdybys měl nějaký děj, napsal bych ti k tomu vánočnímu baletu hudbu. – Budu o tom přemýšlet, muselo by to být něco pro děti, něco nádherného.

Měl jsem doma starý obrázek, už ani nevím, byl-li z italského nebo francouzského

listu: u stromu v zasněženém lese stojí srnec, zajíček, medvěd s medvídky a děti nesou z lesa dříví. Obrázek mě uvedl na myšlenku: Chudé děti o Štědrém dni jdou do lesa pro dříví. Doma je zima a nouze. Pod tíhou dřeva v zasněženém lese, zmořeny zimou klesnou a usnou. Obklopí je zajíčkové, pestré sýkorky, srnci i krkavci. Náhle se objeví starý medvěd s medvídky, zajíčkové i srnky před medvědem prchnou a ten se chce vrhnout na spící děti pod velkým stromem. Z dutiny starého stromu však vystoupí vánoční muž, ochrání děti a přikouzlí vánoční strom.

Objeví se anděl míru, jež tančila *Giulietta*. Vše splyne ve velký balet, vánoční muž přivádí děti s matkou, všichni jsou v krásných šatech. Vede je k vánočnímu stromku a k hračkám. Anděl míru jim žehná, s výšek splývá nápis: *Gloria in excelsis Deo*”.

Se vzpomínkami baletního mistra Augustina Bergra se setkáme ještě v příštím čísle ŽL.

*Podle knihy
Vzpomínky Augustina Bergra
volně napsala J. Polanecká*

STRAŠNICE

O vysvětlení podivného jména se snažilo několik teoretických výkladů, z nichž uvádím alespoň dva. Jeden vychází ze skutečnosti, že v dávné době tu bývaly dosti rozsáhlé bažiny – z těch vystupoval samovolně se zapalující bahenní plyn, tzv. bludičky, které strašily pocestné. Jiný názor tvrdí, že kdysi v bájných časech tu stávala osada jakéhosi *Strašena*; nicméně tyto i jiné výklady se

pohybují pouze v oblasti teorií, nic z toho není doloženo.

Doloženo naopak je, že v roce 1185 patřila část nynějších *Strašnic* Vyšehradské kapitule; je ovšem nutné si uvědomit, že je myšleno území, nikoliv nějaké souvislejší osídlení. Další zprávy máme až z posledních desetiletí 14. století. Tehdy stály ve *Strašnicích* tři dvory a dvě

tvrze. Jeden dvůr s tvrzí, pravděpodobně v místech někde mezi dnešním krematoriem a nemocnicí, vlastnil Jindřich Náz, písař kuchyně Karla IV. Středověk používal poněkud jiné terminologie a písař královské kuchyně byla hodně vysoká dvorská hodnost, něco jako ekonomický ředitel královského dvora a poradce Karla IV. Henricus Naso, jak si pan Náz dával říkat, byl také náležitě dobře situován; kromě strašnického dvora s tvrzí mu patřila i usedlost na Cibulce, dům na Perštýně, další dům pod Slovany, cihelny na Malé Straně a rozsáhlé vinice, táhnoucí se od Strašnic až na dnešní Korunní třídu. Druhý dvůr, rovněž s tvrzí, patřil jakémusi Bartoloměji Štukovi; v roce 1419 jej koupil Mikuláš, šenk krále Václava IV., a vlastnil jej až do roku 1454. Konečně třetí dvůr náležel staroměstskému měšťanu Jindřichu Elingovi z Vechty. Jindřich Náz přežil svého císaře, zemřel až v roce 1390; strašnický majetek zdědily jeho děti – synové Jan, Jeroným, Mikuláš a dcera Anežka. Jan dal přednost kariéře církevní, ale tři ostatní hospodařili na Strašnicích po čtvrt století; teprve v roce 1414 prodali názovský majetek nájemci královských hamrů Jindřichu Falknovskému. Pán byl poněkud bojácný, v době bojů Pražanů proti Zikmundovi vše oželel a z Prahy utekl; ke strašnickému majetku se vrátil až jeho syn Hanuš v roce 1427.

Jako další majitel, pravděpodobně již celých Strašnic, se až v roce 1483 uvádí Jan z Buštěvsi, pán patrně nepřilíši skromný, jak ukazují jeho podpisy „Jan z Buštěvsi a na Strašnicích, pravý a spravedlivý dědic zboží strašnického“. Hovoříme-li v této době o Strašnicích, nesmíme si představovat souvislé osídlení nebo alespoň velikou vesnici; ve skutečnosti to byly zmíněné tři dvory, několik menších poddanských usedlostí a pár chalup, k čemuž ovšem patřily rozsáhlé pozemky. Jan z Buštěvsi prodal své Strašnice v roce 1501 Novému Městu, kterému pak náležely až do roku 1547. V té době dosloužila tvrz při dvoře kdysi Štukovskému; v roce 1516 je uváděna již jako pustá. V tom

roce totiž sloužila coby zastřelovací terč pro nová děla norimberského puškaře. Atrakce přivábila spoustu zvědavců, výsledek byl ale katastrofální a Norimberčan děla i palbu raději předal pražskému kolegovi. Polohu této tvrze dnes již nelze určit.

Ferdinand I. v roce 1547 Novému Městu jeho strašnický majetek zkonfiskoval, ale již po dvou letech jej předal Starému Městu. V té době se tu nacházel velký dvůr s tvrzí, tři poddanské statky s chalupami, kovárna a krčma. 17. století a třicetiletá válka vše změnila. V roce 1611 přišlo divoké pasovské vojsko, pozvané Rudolfem II. proti bratru Matyášovi; bezprostředně po Bílé hoře udělala své také císařská armáda. V roce 1632 tu zle hospodařili Sasové a vše dovršili v roce 1648 Švédové. Výsledek? Uvádí jej berní rula z roku 1654 – dva dvory, dvě chalupy. Vše ostatní pusté. Zanikla i tvrz při bývalém Názovském dvoře; ve staroměstském soupisu škod z roku 1648 se dočteme, že „tvrz při dvoru strašnickým... při tom nedávném nepřátelském obležení skrze lid nepřátelský k dokonalému zruinování přivedena“. Od té doby již o ní nejsou zprávy. V roce 1662 pak Staré Město spojilo své strašnické panství se svým panstvím libeňským.

Ve snaze získat větší počet poddaných staroměstská vrchnost počátkem 18. století oddělila od starších statků část pozemků a zřídila nové poddanské grunty s robotní povinností. V roce 1757 způsobili osadě velké škody Prusové, zejména pak velká bitva, odehrávající se 6. května toho roku u blízkých Štěrbohol. V roce 1781 staroměstská vrchnost rozparcelovala část pozemků poblíže Malešic; na těchto pozemcích pak vznikla osada se 14 domy, nazývaná Nové Strašnice, zatímco původním Strašnicím byl dán přívlastek Staré. Svě pozemky zde měl i staroměstský purkmistr – primas, a lokalita se dodnes jmenuje Primaska.

Obě vesnice s jedinou vrchností, Starým Městem, měly v roce 1843 dohromady 50 domů s pultisícovkou obyvatel a byly ryze

zemědělské. Nic na tom nezměnilo ani zrušení vrchnostenského zřízení v roce 1848; poměrně velká vzdálenost od Prahy byla na překážku většímu růstu či jiným změnám. Jen v roce 1884 město Královské Vinohrady vykoupilo od strašnické obce velký pozemek, na němž založilo Vinohradský hřbitov. Konec století vše změnil i ve Strašnicích. Vznikly tu dvě cihelny s poměrně velkou kapacitou a rychle se začaly stavět rodinné a menší činžovní domy. Houfně se sem stěhovali lidé, kteří sice pracovali v Praze, ale bydlení tam pro ně bylo příliš drahé, jako nižší úředníci, zřizenci a malí živnostníci. Počátkem 20. století obec zavedla vodovod a v roce 1910 tu již ve 245 domech žilo 4 066 obyvatel; bohatý kadeřník Švec si „Na vinici“ postavil procovskou vilu Miramare. Zemědělství skoro úplně vymizelo a ráz obce se měnil téměř na městský. Protože většina obyvatel, jak již bylo zmíněno, pracovala v Praze, vyvinuly Strašnice velké úsilí ke zlepšení dopravy. Se zdarem; poté co obec koupila za 90 tisíc rakouských korun od statkáře Hlavy pozemky a darovala je Elektrickým podnikům, město Praha na nich postavilo vozovnu a v roce 1908 prodloužilo trať elektrické dráhy z Flory do Strašnic. Od samého začátku to byla linka č. 11, která tedy jezdí do Strašnic nepřetržitě celé století.

V roce 1912 bylo zavedeno elektrické osvětlení a 1. ledna 1922 byly Strašnice připojeny k Velké Praze jako součást Prahy XIII. To se již rozrostly na více jak 400 domů a téměř 15 000 obyvatel.

Ze starých Strašnic se zachovalo pramálo. Stavebnímu rozmachu odolala jen usedlost čp. 16 ve Starostrašnické ulici, která je dnes perfektně restaurována. Význačnou stavbu, ovšem již z údobí rychlého rozvoje obce počátkem 20. století, najdeme v ulici Vilové. Je to tzv. Trmalova vila, secesní stavba na motivy lidových stavení, kterou v roce 1902 pro rodinu Trmalovu vytvořil jeden z největších českých architektů Jan Kotěra.

Vinohradský hřbitov

Na území Strašnic se nachází jeden z největších pražských hřbitovů, Vinohradský. Královské Vinohrady vykoupily v roce 1884 od strašnické obce příslušný pozemek a 23. března 1885 byl hřbitov otevřen. První pohřeb se konal již za týden, 30. března. Nečekejte nějakou slavnou osobu, byla to malá dcerka pekaře Přenosila Boženka. V roce 1897 byl postaven hřbitovní kostelík sv. Václava; autorem pseudogotické svatyně byl arch. Antonín Turek, jakýsi dvorní architekt Královských Vinohrad (Národní dům, tržnice, vodárenská věž).

Po opakovaných rozšíření má dnes hřbitov kolem 23 000 hrobů a urnových míst. Popisovat jej podrobně by vyžadovalo samostatnou publikaci; proto se omezíme jen na několik slavných jmen na jeho náhrobcích.

Ze spisovatelů K. Čapek (1860-1927), Eduard Fiker (1902-1961), autor Broučků Jan Karafiát (1846-

1912), František Kožík (1909-1997), sólista Národního divadla Jaroslav Gleich (1900-1976) i Jiří Šlitr (1924-1969); herci Zdenka Baldová (1885-1958), Jaroslav Štercl (1919-1996), Jan Pivec (1907-1980), jakož i slavný šéf činohry Národního divadla K. H. Hilar (1885-1935).

Odpočívá tu předseda Nejvyššího správního soudu a protektorátní prezident Emil Hácha (1872-1945), jeden z největších českých architektů Jan Kotěra (1871-1923); v arkádách kostela je hrobka rodiny Havlových – od dědů Václava Havla (1861-1921), autora paláce Lucerna, a politika a

novináře Hugo Vavrečky (1880-1952), přes prezidentova otce Václava (1897-1979), stavitele Barrandova, a strýce, filmového podnikatele Miloše (1899-1968) až po prezidentovu první manželku Olgu (1933-1996). Ale najdeme tu i hrob továrníka Emila Kolbena (1862-1943), nebo svérázného Dismase Šlambora (1858-1926), majitele prvního českého biografu Ponrepo v Karlově ulici.

*Pavel Bedrníček,
Obce vůkolní před branami měst
pražských,
Volvox Globator 2006*

Milí přátelé,

budte šťastni v novém roce 2011.

Budte zdraví, pokud možno spokojeni, radostní, úspěšní.

Těšme se z toho, že můžeme být spolu v pěkném prostředí a v teple.

*Záleží na každém z nás, co si kolem sebe vytvoříme; jaké vztahy budeme mít,
čím se potěšíme i poučíme.*

*Klub přátel Žižkova ať je nám nejen místem k pobavení, ale také k získání
vědomostí, abychom byli organizací, která je prospěšná nejen nám,
ale i Městské části Praha 3 a jejím obyvatelům.*

*Tak vše dobré!
Redakce ŽL*

Informace pro členy Klubu přátel Žižkova

Další besedy v KPŽ - Úterý 8. 2. 2011: „Pan fotograf“ Josef Sudek

V úterý 22. 2. 2011 se koná Výroční schůze KPŽ. Účast nutná.

Příští činnost klubu záleží na Vašich rozhodnutích.

Žižkovské listy, čtvrtletník Klubu přátel Žižkova. ČÍSLO 48.

Sestavila Jiřina Polanecká. Redakčně upravila Ivana Jenišťová.

Grafická úprava a tisk Denisa Halašová. Pro vlastní potřebu vydal v lednu 2011

KPŽ, Blahoslavova 2, 130 00 Praha 3, tel. 242 449 859, 731 288 425.

Email: kpz@volny.cz

www.zizkov-praha3.info